

Naziv kolegija: Sociologija cyber kulture – 2017./2018.

Nastavnik: dr. sc. Krunoslav Nikodem, izvanredni profesor
(C-220; knikodem@ffzg.hr; konzultacije - pon.16.00-17.30h)

ECTS-bodovi: 6

Jezik: Hrvatski

Trajanje: Jedno semestralni kolegij (u ponudi za oba semestra)

Status: Izborni kolegij

Tip izbornosti: C2 (45+15)

Oblik nastave: 2 sata predavanja i 2 sata seminara tjedno

Uvjeti za upis kolegija: Upisan diplomski studij

Cilj kolegija: Cilj nastave je prenijeti i steći osnovna znanja o sociološkim aspektima fenomena *cyber* kulture, te odnosa *cyber* kulture i pojedinih dijelova društva, kao i društva u cjelini. U općem smislu *cyber* kultura označava područja kulture povezana sa *cyber* temama, kao što su primjerice računalna tehnologija i digitalna revolucija, kibernetika, kiborg, virtualna stvarnost, kibernetički prostor, virtualne zajednice i društvene mreže, on-line identiteti i informacijsko društvo. Polaznici/ce će se osposobiti za bolje razumijevanje nastanka *cyber* kulture, kao jednog dijela suvremene kulture, te njezinih sastavnih elemenata, mogućnosti i prijevora, te funkcija i posljedica za cjelokupnu kulturu i ljudski život u općem smislu, a posebice u sociokulturnom kontekstu razmeđa moderne kulture i kulture kasnog moderniteta (postmoderne). Cilj je razviti kritičko mišljenje kod studenata/ica o jednom od fenomena suvremene kulture.

Uloga kolegija u ukupnom kurikulumu:

Kolegij predstavlja novu subdisciplinu unutar same sociologije koja analizira sociokulturni kontekst posredovan novim informacijsko komunikacijskim tehnologijama, kao i kulturne obrasce u kontekstu informacijskog društva temeljenog na računalno posredovanoj interakciji i komunikaciji. U tom smislu ključne teme kolegija su virtualne zajednice i društvene mreže, te virtualni (on-line) identiteti. Nadalje, kolegij predstavlja jednu od posebnih sociologija, te omogućuje primjenu dosad stečenih teorijskih i metodoloških znanja i vještina te doprinosi njihovu daljnjem razvijanju i razvija sposobnosti njihove primjene na nove sadržaje i probleme.

Korištene metode: Sociologija *cyber* kulture realizirat će se kroz predavanja, uz korištenje power point prezentacija, i seminare.

Sadržaj kolegija: Kulture moderne i kasnog moderniteta (postmoderne). Filozofsko-matematičke pretpostavke i društveno-povijesni i sociokulturni kontekst razvoja kibernetike. Osnovne ideje kibernetike. Tri poretka kibernetike. Razvoj Interneta. Razvoj i osnovni pojmovi *cyber* kulture. Virtualna stvarnost i kibernetički prostor. Kiborg kao paradigma povezanosti (bio)tehnološkog i ljudskog. Prostor i vrijeme u *cyber* kulturi. Tijelo u *cyber* kulturi. *Cyber* spolnost, *cyber* feminizam i (bio)kibernetička reprodukcija. *Cyber* kultura i društvo. Informacijsko društvo. U mreženo društvo. Pitanje identiteta u virtualnim svjetovima. Zajednice i društvene mreže u virtualnim svjetovima. Religija i kibernetički prostor. Znanstvena fantastika i *cyber* kultura. Homologija teorija društva i djela znanstvene fantastike. Globalizacija, *cyber* kapitalizam i digitalni rascjep. Biotehnologija i dolazak poslijeljudskoga.

RASPORED: SRIJEDA Predavanja (D-III) 15.30-17.00h

**Seminari (A-228) Prva grupa 17.00-18.30h
(A-228) Druga grupa 18.30-20.00h**

Omega šifra: cyber

Tjedni raspored rada:

1. Tjedan: (11.10.2017.)

Predavanje: Upoznavanje studenata sa smislom i sadržajem kolegija, programom i načinom rada, te s obvezama i uvjetima za polaganje ispita i evaluacijom rada.

Uvodno predavanje.

Kulture moderne i kasnog moderniteta (postmoderne). Filozofsko-matematičke pretpostavke i društveno-povijesni i sociokulturni kontekst razvoja kibernetike. Osnovne ideje kibernetike. Tri poretka kibernetike. Razvoj Interneta. Razvoj i osnovni pojmovi *cyber* kulture.

2. Tjedan: (18.10.2017.)

Predavanje: Virtualna stvarnost i kibernetički prostor.

Razvoj koncepta virtualnosti - K.N. Hayles. Određenje virtualne stvarnosti - M. Heim. Razvoj virtualne stvarnosti u četiri razdoblja - A.R. Stone. Definiranje virtualne stvarnosti - dimenzije teleprisutnosti - J.Steuer. W.Gibson i kibernetički prostor. Kibernetički prostor kao novi socijalni prostor - J.P.Barlow. Kibernetički prostor kao posljednji stupanj razvoja Popperovog «Svijeta 3» - M.Benedikt. Novi virtualni savez vojske, medija i industrije zabave. Tehno-moć i *cyber* budućnost (kako mrtvo pokreće živo). Virtualni svjetovi kao snovi računala.

3. Tjedan: (25.10.2017.)

Predavanje: Kiborg kao paradigma povezanosti (bio)tehnološkog i ljudskog.

Virtualna povijest kiborga. Stvarna povijest kiborga. Nastanak i razvoj koncepcije kiborga: N.Wiener - ljudsko tijelo kao informacijski sustav; Izazovi «unutrašnjeg Svemira» -M.E.Clynes i N.S.Kline; Turingov test - A.Turing; Razvoj ideje samo-regulacije - O.Mayr. Određivanje pojmova: roboti; androidi; «umjetna bića»; umjetna inteligencija. Četiri vrste tehnologije kiborga - C.H. Gray. Kiborška dilema - F. Biocca. Pitanje četvrtog diskontinuiteta - B. Mazlish. Kiborg kao rastvaranje ili obrana zapadne koncepcije subjekta? Nadilaženje prijepora racionalnosti i subjektivnosti? Kiborg - život s objektom. Koncepcije kiborga u medicini, modi i ratu. Mogućnosti i prijepori kiborg-društva.

Seminari:

1. Robertson, J. (2010). Gendering Humanoid Robots: Robo-Sexism in Japan. **Body & Society**. 16 (2): 1-36.
2. Howe, David P. (2011). Cyborg and Supercrip: The Paralympics Technology and the (Dis)empowerment of Disabled Athletes. **Sociology**. 45 (5): 868-882.
3. Oudshoorn, N. (2015). Sustaining Cyborgs: Sensing and tuning Agencies of pacemakers and cardioverter defibrillators. **Social Studies of Science**. 45 (1): 56-76.

4. Tjedan: (08.11.2017.)

Predavanje: Prostor i vrijeme u *cyber* kulturi.

Mehaničko i organsko vrijeme - G. Simmel. Strojevi «kristaliziranja vremena» - H.Bergson. Vrijeme sata - L.Mumford i J. Attali. Tehno-znanstveno rastvaranje koncepcija prostora i vremena - A.Giddens. Sjedinjenje prostora i vremena - Z.Bauman. Koncepcije prostora i vremena u cyber socijalnoj stvarnosti. Kibernetički prostor i «povratak» srednjovjekovne slike svijeta. Vrijeme u «doba složenosti» - K.Dennis. Vrijeme kibernetičkog prostora - H.Menzies.

Seminari:

1. Agger, B. (2011). iTime: Labor and Life in a smartphone era. **Time & Society**. 20 (1): 119-136.
2. Shaw, D.B. (2015). Streets for Cyborgs: The Eletronic Flaneur and Posthuman City. **Space and Culture**. 18 (3): 230-242.
3. McKelvey, F. i drugi (2015). A consensual hallucination no more? The Internet as simulation machine. **European Journal of Cultural Studies**. 18 (4-5): 577-594.

5. Tjedan: (15.11.2017.)

Predavanje: Tijelo u cyber kulturi.

Povijest automata i četiri modela ljudskog tijela - N. Wiener. Tijelo kao igra diskurzivnih sustava i tehnologija moći nad tijelom - M.Foucault. Postmoderni oblici tehnološke tjelesnosti - A.Balsamo. Brzina oslobađanja od tijela i zakon najmanjeg pokreta - P. Virilio. «Tijelo-identitet» i «tijelo-obrazac» - H. Moravec. Mrtvo meso i aktivan um - bestjelesnost kao vrlina. Konceptualna umjetnost tijela - Stelarc. Tijelo bez organa - Deleuze i Guattari. Postmoderno tijelo kao ratni stroj - P.Virilio. Tijelo kao riječ. Kultura i tehnologija tijela: tehno utopija «vječnog života» - B.S. Turner. «Tijelo podataka» kao novi medijski prostor budućnosti - A.Kroker.

Seminari:

1. Maddalena, K., Packer, J. (2015). The Digital Body: Telegraphy as Discourse Network. **Theory, Culture and Society**. 32 (1): 93-117.
2. Lafontaine, C. (2009). Regenerative Medicine's Immortal Body: From the Fight against Ageing to the Extension of Longevity. **Body & Society**. 15 (4): 53-71.
3. Tiidenberg, K., Gomes Cruz E. (2015). Selfies, Image and Re-making of the Body. **Body & Society**.: 1-26.

6. Tjedan: (22.11.2017.)

Predavanje: Cyber spolnost i cyber feminizam.

Rodno pitanje i Internet. Erotska ontologija kibernetičkog prostora - M.Heim. Određivanje *cyber* feminizma. On-line feminizam i on-line *cyber* feminizam - K.Ward. Manifest kiborga - D.Haraway. U Matrici: *cyber* feminističke simulacije - S.Plant. Rat žudnje i tehnologije - A.R.Stone. Prisutnost žena u kibernetičkom prostoru - S.Sassen. Budućnost je fe mail? Virtualna vrlina i bestjelesni seks - P.Levinson. Pornografija na Internetu. Prijepori i opasnosti «virtualne intimnosti».

Seminari:

1. Czarniawska, B., Gustavsson, E. (2008). The (D)evolution of the Cyberwoman? **Organization**. 15 (5): 665-683.
2. Paasonen, S. (2010). Labors of love: netporn, Web 2.0 and the meanings of amateurism. **New Media & Society**. 12 (8): 1297-1312.
3. Kember, S. (2011). No humans allowed? The alien in/as feminist theory. **Feminist Theory**. 12 (2): 183-199.

6. Tjedan: (Subota 25.11.2017.)

Prvi kolokvij - pitanja obuhvaćaju sadržaj predavanja u prvih šest tjedana.

7. Tjedan: (29.11.2017.)

Predavanje: Cyber kultura i društvo.

Autopoetični sustavi - H.Maturana, F.Varela, N.Luhmann. Informacijsko društvo kao post-industrijalizam - D.Bell. Informacijsko društvo - D.Lyon i F.Webster. Uspon umreženog društva - M.Castells. Informacija, refleksivnost i nadzor - A.Giddens. Koncept «javne sfere» - J.Habermas. Hiper-tekst i Internet. *Cyber* društvo i računalno posredovana komunikacija (CMC) - S.G.Jones. Četvoroslojna struktura kulture Interneta - M.Castells. Digitalna demokracija ili informacijska aristokracija? - D.Carter.

Seminari:

1. Fuchs, Ch. (2012). Critique of Political Economy of Web 2.0 Surveillance.u: Fuchs, Ch. i drugi (Eds.) **Internet and Surveillance: The Challenges of Web 2.0 and Social Media**. New York, London, Routledge. str.31-70.
2. Zhang, T. (2013). Governance and Dissidence in Online Culture in China: The Case of Anti-CNN and Online Gambling. **Theory, Culture and Society**. 30 (5): 70-93.
3. Julien, Ch. (2015). Bourdieu, Social Capital and Online Interaction. **Sociology**. 49 (2): 356-373.

8. Tjedan: (06.12.2017.)**Predavanje: Pitanje identiteta u virtualnim svjetovima.**

Identitet i smisao u umreženom društvu - M.Castells. Tipologija postmodernih identiteta - Z.Bauman. Život na zaslonu: identitet u doba Interneta - Sh.Turkle. Tehnologija jastva - K.Gergen. Identitet i blogovi: analiza simboličke razmjene - R.MacDougall. Kultura digitalnog jastva i krađa identiteta - M.Poster. Djeca u virtualnim svjetovima. Autopoesis i socijalizacija - R.Vanderstraeten. Neprestana ushićenost - P.Bruckner. Kraj identiteta? - Ž.Paić.

Seminari:

1. Zhao, Sh., Grasmuck, Sh., Martin, J. (2008). Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships. **Computers in Human Behavior**. 24: 1816-1836.
2. Robards, B., Bennett, A. (2011). My Tribe: Post-subcultural Manifestation of Belonging on Social Network Sites. **Sociology**. 45 (2): 303-317.
3. Juliano, L., Srinivasan, R. (2012). Tagging it: Considering how ontologies limit the reading of identity. **International Journal of Cultural Studies**. 15 (6): 615-627.

9. Tjedan: (13.12.2017.)**Predavanje: Zajednice i društvene mreže u virtualnim svjetovima.**

Određenje i osnovne karakteristike virtualnih zajednica - H.Rheingold. Rasprava o virtualnoj zajednici - N.Watson. Razumijevanje zajednice u informacijsko doba - S.G.Jones. Razvoj on-line zajednica - N.K.Baym. On-line etika - B.Warwick. Hakerska etika - P.Himanen. Virtualni etnicitet - M.Poster. Od monade do avatara – neosobni šetači virtualnih ulica. Proces «diznilizacije» društva. Distopijske karakteristike *cyber* kulture: J.Zamyatin i A.Huxley. Internet kao novi panoptikon.

Seminari:

1. Goodings, L. (2012). Understanding Social Network Sites: lessons from MySpace. **Visual Communication**. 11 (4): 485-510.
2. Dalisay, F. i drugi (2015). Motivations for game play and the social capital and civic potential of video game. **New Media & Society**. 17 (9): 1399-1417.
3. Sajuria, J. i drugi (2015). Tweeting Alone? An Analysis of Bridging and Bonding Social Capital in Online Networks. **American Politics Research**. 43 (4): 708-738.

10. Tjedan: (20.12.2017.)**Predavanje: Religija i kibernetički prostor.**

«Subjektivni zaokret» i nova duhovnost - P.Heelas i L.Woodhead. Kibernetički prostor kao novi religijski prostor. Virtualna religija. Duhovno iskustvo kibernetičkog prostora. Religijski diskurs i kibernetički prostor - A.Karaflogka. Neopogani na Internetu - D.E.Cowan. Tehnošamanizam: digitalna božanstva - D.Groothuis. *Cyber* religije između virtualnog i stvarnog - M.T. Hoisgaard. Informacijski terorizam i nove religije u kibernetičkom prostoru - M. Introvigne. Stvaranje na vlastitu sliku: umjetna inteligencija i slika Boga - N.Herzfeld. Smisao života u *cyber* kulturi.

Seminari:

1. Turner, B.S. (2007). Religious Authority and the New Media. **Theory, Culture & Society**. 24 (2): 117-134.
2. Howard, R.G. (2010). Enacting a virtual „ekklesia“: online Christian fundamentalism as vernacular religion. **New Media & Society**. 12 (5): 729-744.
3. Servais, O. (2015). Funerals in the «World of Warcraft»: Religion, Polemic, and Styles of Play in a Videogame Universe. **Social Compass**. 62 (3): 362-378.

11. Tjedan: (10.01.2018.)**Predavanje:** Znanstvena fantastika i cyber kultura.

Znanstvena fantastika u sociokulturnom kontekstu. Razvoj *cyberpunka*. Apokaliptična vizija P.K. Dicka. Postmoderni identitet i *Neuromancer* - W.Gibson. O *cyberpunku*: pojedinac kao «pilot stvarnosti» - T.Leary. O terminalnom identitetu i virtualnom subjektu u postmodernoj znanstvenoj fantastici - S.Bukatman. Od kibernetičkog prostora do bio-prostora, od *Neuromancera* do GATTACA-e - M.Wark. Homologija teorija društva i djela znanstvene fantastike. Kibernetička matrica «francuske teorije» - C.Lafontaine. Kibernetička utjelovljenja u suvremenoj kulturi.

Seminari:

1. O'Riordan, K. (2008). Human Cloning in Film: Horror, Ambivalence, Hope. **Science as Culture**. 17 (2): 145-162.
2. Haslam, J. (2008). Coded Discourse: Romancing the (Electronic) Shadow in «The Matrix». **College Literature**. 32 (3): 92-115.
3. Brkich, Ch.A., Barko, T. (2012). «Our Most Lethal Enemy»: Star Trek, The Borg and Methodological Simplicity. **Qualitative Inquiry**. 18 (9): 787-797.

12. Tjedan: (17.01.2018.)**Predavanje:** Globalizacija, cyber kapitalizam i digitalni rascjep.

Od Gutenbergove do Internet galaksije - M.Castells. O globalizaciji - D.Kellner. Informacijska tehnologija i socijalna isključenost. Marx i kritika virtualnog kapitalizma - A.Kroker. Tehnologija i budućnost rada - S.Aronowitz. Doba pristupa i nova kultura hiperkapitalizma - J.Rifkin. Potrošnja i siromaštvo u doba globalizacije i *cyber kapitalizma* - Z.Bauman.

Seminari:

1. Prensky, M. (2011). Digital Natives, Digital Immigrants; Do they really think differently? u: Bauerlein, M. (Ed.) **The Digital Divide: Arguments for and against Facebook, Google, Texting and the Age of Social Networking**. New York, Penguin. str.3-25.
2. Arora, P. (2012). The Leisure divide: can the «Third World» come out to play? **Information Development**. 28 (2): 93-101.
3. Sandoval, M. (2014). Social Media? The Unsocial character of Capitalistic Media. u: Fuchs, Ch., Sandoval, M. (Eds.) **Critique, Social Media and Information Society**. New York, London, Routledge. str.144-164.

13. Tjedan: (24.01.2018.)**Predavanje:** Biotehnologija i dolazak poslijeljudskoga.

Razvoj koncepcije poslijeljudskog života i osnovne pretpostavke poslijeljudskog stajališta - K.N.Hayles. Posthumanost - B.Cooney. Poslijeljudsko kao poslijebiolosko. Sindrom «Frankesteina». Određivanje ljudskosti kao određivanje stvarnosti. Ljudi kao sirovina «evolucije tehnologije» - G.Dyson. Rađanje «novog ljudskog arhetipa» - J.Rifkin. Kraj čovjeka i poslijeljudska budućnost - F.Fukuyama. Tehnološki oblici života - S.Lash. Strah od poslijeljudskoga - N.Bostrom. Biokonzervativizam i transhumanizam. Ljudsko kao konačna granica.

Seminari:

1. Harris, J. (2007). Has Humankind a Future? i Immortality. U: **Enhancing Evolution: The Ethical Case for Making Better People**. Princeton & Oxford, Princeton University Press. Str. 8-17; 59-71.
2. Bostrom, N. (2008). Why I Want to be a Posthuman when I Grow Up. U: Gordijn, B., Chadwick, R. (ed.). **Medical Enhancement and Posthumanity**. Springer. Str. 107-136.
3. Kass, L. (2003). Ageless Bodies, Happy Souls: Biotechnology and the Pursuit of Perfection. **The New Atlantis. A Journal of Technology & Society**.: 9-28.

13. Tjedan: (Subota 27.01.2018.)

Drugi kolokvij – pitanja obuhvaćaju sadržaj predavanja u drugih sedam tjedana.

Ispitna literatura:

Featherstone, M., Burrows, R. (ur.) (2001). **Kiberprostor, kibertijela, Cyberpunk. Kulture tehnološke tjelesnosti**. Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.

Nikodem, K. (2003). Čiji su to svjetovi iza nas? Virtualna stvarnost i ljudski identiteti. **Socijalna ekologija**. 12 (3-4): 211-231.

Nikodem, K. (2004). Tehno-identiteti kiborga. Rastvaranje jastva u interesu preživljavanja. **Socijalna ekologija**. 13 (2): 175-196.

Način polaganja ispita: Završna ocjena donosi se na temelju rezultata dvaju kolokvija (ili rezultata završnog pismenog ispita), te rezultata izlaganja seminarske teme i sudjelovanja u radu seminara. Dva kolokvija (ili završni pismeni ispit) donose dvije ocjene, a druge dvije ocjene donose izlaganje seminarske teme i sudjelovanje u radu seminara. Prvi kolokvij je planiran u šestom tjednu rada i obuhvaća sadržaje predavanja u prvih šest tjedana, a drugi kolokvij je planiran u posljednjem, trinaestom tjednu rada i obuhvaća sadržaje predavanja od sedmog do trinaestog tjedna.

Ukoliko kandidat/kinja ne položi oba kolokvija pristupa se završnom pismenom ispitu koji obuhvaća sadržaj predavanja i navedene ispitne literature. Isto vrijedi i ukoliko kandidat/kinja nije zadovoljan/na postignutim uspjehom na kolokvijima.

Alternativno, umjesto pisanja kolokvija (ili završnog pismenog ispita) do tog dijela ocjene može se doći i pisanjem rada (temu odabire kandidat/kinja) u formatu znanstvenog članka koji će biti ocijenjen i na temelju toga bit će donesena ispitna ocjena.

I na kraju, uspješno polaganje ispita podrazumijeva pozitivne ocjene iz svih navedenih područja rada (kolokviji ili završni pismeni ispit, izlaganje seminarske teme i sudjelovanje u radu seminara).

Način praćenja kvalitete i uspješnosti izvedbe predmeta: kvalitativna i kvantitativna evaluacija tijekom semestra i na kraju semestra.